

ВІДГУК

опонента кандидата педагогічних наук

Бідюка Дмитра Євгенійовича про дисертаційне дослідження
ЧЖАН Ч'єн «Формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва», представлене на здобуття наукового ступеня здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки. Тема дослідження **ЧЖАН Ч'єн** актуалізована посиленням уваги освітньої та наукової спільноти до розв'язання проблеми цілісного розвитку духовної культури особистості засобами мистецтва в реаліях сучасного соціокультурного середовища. Хореографічне мистецтво є універсальним засобом формування інноваційного потенціалу особистості, задоволення її прагнення до естетичного зростання, поєднання її внутрішнього і зовнішнього світу, розвитку творчої уяви. В умовах сучасних суспільних трансформацій змінюються стратегії, мета й цінності хореографічної освіти, орієнтовані на підготовку хореографів нового покоління, здатних творчо поєднувати хореографічно-педагогічну, мистецько-хореографічну, хореографічно-спортивну, мистецько-управлінську та інші види професійної діяльності. Поділяємо думку здобувачки, що основні завдання ЗВО полягають в ефективній реалізації потенціалу хореографічного мистецтва для виховання естетичної свідомості здобувачів вищої освіти, розвитку художніх смаків, емоцій, почуттів, суджень, творчої активності, розширення естетичного досвіду. Відтак, здобувачкою запропоновано нові шляхи формування художньо-естетичних потреб майбутніх хореографів.

Свідченням фундаментальності роботи є її зв'язок із тематичним планом наукових досліджень Волинського національного університету імені Лесі Українки «Соціальна взаємодія та соціальне партнерство в системі інститутів соціальної сфери» (ДР № 0119U000672). Тема роботи затверджена на засіданні вченої ради Волинського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 1 від 27.01.2022 р.).

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації. Дисертанткою обґрунтовано теоретичні та організаційно-методичні засади формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва.

Нові факти, одержані здобувачкою. У дисертаційній роботі *вперше*: обґрунтовано й визначено педагогічні умови формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва (наповнення освітнього середовища закладу вищої освіти художньо-естетичним змістом, що активізує у здобувачів мотивацію самоактуалізації; інтеграція дисциплін психолого-педагогічного, художньо-естетичного та хореографічно-мистецького спрямування, націлених на формування компонентів художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти; активізація творчого потенціалу здобувачів вищої освіти через застосування ресурсу інноваційності, творчої ініціативи та самостійності) та експериментально перевірено їх ефективність; *конкретизовано* компоненти (чуттєво-емоційний,

когнітивно-пізнавальний, дієво-творчий); критерії (емпатійно-спонукальний, інформативно-змістовий, креативно-рефлексивний) та рівні сформованості художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти (високий, середній, низький); *уточнено* сутність ключових понять («хореографія», «хореографічне мистецтво», «художньо-естетичні потреби»); *удосконалено* організаційно-методичне забезпечення формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти в процесі їх професійної підготовки; *подальшого розвитку набули* теоретико-методичні й технологічні аспекти формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва на засадах цілісного і гармонійного художньо-естетичного розвитку особистості майбутнього фахівця.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Новизна і вірогідність обґрунтованих положень і висновків дисертації забезпечено використанням комплексу теоретичних та емпіричних (математичної статистики) методів відповідно до окресленої мети та визначених завдань дослідження; аналізом достатнього обсягу наукових джерел (181 найменування), законодавчо-нормативного та науково-методичного забезпечення. Основні результати дослідження впроваджено в освітній процес 4 ЗВО.

Рівень апробації результатів дослідження є достатнім і підтверджується участю здобувачки у міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, семінарах. Зміст роботи та аналіз основних положень дисертації підтверджує досягнення мети і вирішення завдань дослідження. Висновкам та розробкам, які представлені в дисертації, властива повнота та логічність викладу, високий рівень обґрунтованості й достовірності.

Значення для науки і практики одержаних автором результатів. Практичне значення результатів дослідження полягає в розробленні методичних рекомендацій до освітнього компонента «Методика роботи з хореографічним колективом» («Методика хореографічної роботи» для студентів спеціальності 024 Хореографія, освітньо-професійної програми Хореографія), інформаційні матеріали яких ефективно впливають на формування особистості в професійно-мистецькому аспекті, культивування особистісних характеристик майбутнього хореографа загалом і формування художньо-естетичних потреб зокрема, необхідних для осмислення й інтерпретування сучасних танцювальних практик із урахуванням світової культурної спадщини, подальшої творчої діяльності у сфері хореографічного мистецтва.

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації. Теоретичні і практичні положення можуть бути використані під час розроблення (вдосконалення) освітньо-професійних програм підготовки здобувачів першого та другого (освітньо-професійного) рівнів вищої освіти зі спеціальності 024 Хореографія, галузі знань 02 Культура і мистецтво, третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, при визначенні траєкторії індивідуального художньо-естетичного розвитку, впровадження конструктивних ідей щодо забезпечення художньо-естетичної вихованості здобувачів вищої освіти. Одержані практичні результати можуть бути використані науковцями, здобувачами, педагогічними працівниками для проведення подальших досліджень.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Робота складається із анотацій, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (181 найменування, із них 24 іноземною мовою), 8 додатків. Загальний обсяг дисертації становить 259 сторінок, зокрема 160 сторінок основного тексту. Дисертація містить 13 таблиць та 10 рисунків. Структура дисертації відповідає до логіки наукового дослідження, послідовно розкриває основні завдання наукового пошуку авторки на теоретичному, мистецькому та практичному рівнях. Висновки дослідження узгоджуються з кожним із завдань і забезпечуються відповідними структурними матеріалами.

У першому розділі «Теоретичні засади формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва» на основі аналізу й узагальнення наукових розвідок досліджено стан опрацювання проблеми формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва у науковому дискурсі, проаналізовано методологічні підходи до формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва, схарактеризовано хореографічне мистецтво як засіб формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти та мистецькі практики професійної підготовки хореографів у системі вищої освіти в площині закордонного і українського досвіду.

Формування художньо-естетичних потреб обґрунтовано здобувачкою як основу художньо-естетичного виховання здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва, що загалом збагачує людину, суттєво впливає на її інтелектуальну та емоційно-вольову сфери, пробуджуючи бажання спілкуватися з мистецтвом та уможлиблюючи його активне сприйняття. Художньо-естетичні потреби схарактеризовані як складова художньо-естетичної культури, художньо-естетичного розвитку особистості, інтегративна особистісно-професійна якість, що синтезує духовно-культурні, емоційно-ціннісні, інтелектуально-креативні знання, настанови, ставлення до художньо-творчої діяльності, індивідуальні ціннісні орієнтації, що виявляється у дієвому, активному характері поведінки і спонуканні до творчості.

У контексті дослідження хореографічне мистецтво розглядається здобувачкою як середовище, в якому відбувається цілісне формування художньо-естетичних потреб майбутніх хореографів.

У другому розділі «Організаційно-методичні основи формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва» здобувачкою виявлено і схарактеризовано педагогічний супровід формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва; визначено компоненти, критерії та рівні сформованості художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва; теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва.

Відмітимо вияв належної наукової ерудиції здобувачки стосовно диференціювання критеріїв (*емпатійно-спонукальний, інформативно-змістовий, креативно-рефлексивний*) та відповідних показників для оцінювання рівня сформованості художньо-естетичних потреб здобувачів.

Здобувачкою переконливо обґрунтовано, що для ефективного формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва у процесі фахової підготовки необхідно забезпечити реалізацію таких педагогічних умов: наповнення освітнього середовища закладу вищої освіти художньо-естетичним змістом, що активізує у здобувачів вищої освіти мотивацію самоактуалізації; інтеграція дисциплін психолого-педагогічного, художньо-естетичного та хореографічно-мистецького спрямування, націлених на формування компонентів художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти; активізація творчого потенціалу здобувачів вищої освіти через застосування ресурсу інноваційності, творчої ініціативи та самостійності.

У третьому розділі «Дослідницько-експериментальна робота з формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва» виявлено реальний стан сформованості художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва у процесі фахової підготовки, експериментально перевірено ефективність педагогічних умов формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва на формувальному етапі експерименту, узагальнено результати дослідницько-експериментальної роботи.

Дослідницько-експериментальна робота проведена на базі Волинського національного університету імені Лесі Українки, Рівненського державного гуманітарного університету, Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, що здійснюють підготовку бакалаврів спеціальності 024 Хореографія.

До експерименту залучено достатню кількість здобувачів вищої освіти (163 респонденти), з яких були сформовані контрольна (КГ – 81 особа) та експериментальна (ЕГ – 82 особи) групи. Не викликає сумніву використаний комплекс діагностичного інструментарію для вивчення стану сформованості досліджуваного явища. Заслугує схвалення детальний опис процедури проведення, оцінювання та обрахунку результатів.

Досить цікавий за змістом, насичений методичними новинками, відомими методичними прийомами в хореографічній освіті є методичний блок експериментальної частини дослідження з поєднанням індивідуальної, групової та колективної форм взаємодії. Заслужують на дослідницьку увагу розроблені методичні рекомендації щодо роботи з хореографічним колективом.

Кількісні показники експериментальної роботи належним чином проаналізовано та систематизовано, результати чітко відображено у табличному матеріалі та поясненнях до нього. Позитивна динаміка у рівнях сформованості художньо-естетичних потреб здобувачів спостерігається за кожним із критеріїв.

Загалом опис експериментального етапу дослідження, логіка подання його матеріалів, процедура збору емпіричних даних та перевірка їх достовірності відповідають меті і завданням дослідження.

Потенціал рецензованого дослідження аргументований перспективами подальших наукових розвідок, що спонукають до поглибленого

концептуального аналізу художньо-естетичних потреб як складової художньо-естетичної культури, художньо-естетичного розвитку особистості, пошуку нових методів для діагностики цього інтегративного утворення особистості в контексті цілісного особистісного розвитку здобувачів вищої освіти, дослідження потенціалу інформаційного навчального середовища у площині порушеної проблеми, з урахуванням сучасних викликів, вітчизняних та світових освітньо-мистецьких тенденцій.

Результати дослідження знайшли широке висвітлення у 10 публікаціях: 4 статті у фахових виданнях України у галузі педагогіки (усі видання входять до міжнародних наукометричних баз даних), 1 – в іноземному періодичному виданні; 4 праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації, 1 – додатково відображає наукові результати дисертації.

Дисертаційна робота ЧЖАН Ч'єн є результатом самостійних досліджень, не містить елементів плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело. Дисертація характеризується єдністю змісту, відповідає вимогам щодо її оформлення, враховує особливості наукового стилю.

На основі аналізу змісту дисертації та отриманих результатів можна стверджувати, що представлене дослідження засвідчує достатній рівень дослідницької компетентності та кваліфікаційної готовності здобувачки до отримання наукового ступеня доктора філософії.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Оцінюючи позитивно проведене дослідження як завершене, в контексті наукової дискусії вважаємо за доцільне висловити деякі міркування:

1. У п.1.2. здобувачка обґрунтовує ключові методологічні підходи (системний, особистісно орієнтований, діяльнісний, аксіологічний), покладені в основу професійної підготовки майбутніх хореографів у контексті формування їх художньо-естетичних потреб. На нашу думку, варто було б виокремити міждисциплінарний (або інтегрований) підхід, оскільки серед запропонованих педагогічних умов – інтеграція дисциплін психолого-педагогічного, художньо-естетичного та хореографічно-мистецького спрямування.

2. Аналізуючи мистецькі практики професійної підготовки хореографів у закордонному та українському досвіді (п.1.4), варто було б в кінці параграфа зробити узагальнення (власні міркування) щодо доцільності врахування такого досвіду у формуванні художньо-естетичних потреб майбутніх хореографів.

3. У другому розділі (п.2.3.) дисертації здобувачка подає обґрунтування педагогічних умов формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва. З тексту дисертації очевидним є те, що ці умови визначено з урахуванням методологічних підходів, результатів емпіричного дослідження, а також стану та змісту підготовки здобувачів. Водночас, висновок здобувачки щодо аргументованих педагогічних умов був би більш переконливим, якби процедура їх визначення передбачала використання, наприклад, методу факторного аналізу.

4. Якісний рівень дисертації значно підвищився, якби дисертантка розробила модель формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва.

Водночас, висловлені дискусійні міркування мають здебільшого характер побажань, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, не знижують теоретичної і практичної цінності проведеного дослідження.

Висновок

Враховуючи вищевикладене, зазначаємо, що дисертація **ЧЖАН Ч'єн «Формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва»** відповідає вимогам, передбаченим пунктами 6 і 7 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМ України № 341 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023, № 507 від 03.05.2024), та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом МОН України від 31.05.2019 № 759), а її авторка, **ЧЖАН Ч'єн**, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Опонент:

кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри психології та педагогіки

Хмельницького національного університету

Дмитро БІДЮК

Підпис Бідюк Д. Є. засвідчую:
проректор з наукової роботи ХНУ

Олег СИНЮК